

Ari Turunen

# HÁT NEM TUDJÁTOK, KI VAGYOK?

A PÖKHENDISÉG TÖRTÉNETE



TYPOTEX

A könyv megjelenését támogatta a Finnish Literature Exchange.



Ari Turunen: Ettekö te tiedä, kuka minä olen. Ylimielisyyden historiaa.

Copyright © Ari Turunen, 2011

First published by Atena Kustannus, Finland, 2011

The Hungarian edition was published by agreement with the Kontext Agency.

Hungarian translation © Bába Laura, 2017

Hungarian edition © Typotex, 2017

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 279 940 7

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról

a [www.typotex.hu](http://www.typotex.hu) és a [facebook.com/typotexkiado](https://www.facebook.com/typotexkiado)

oldalakon értesülhet.

Kiadja a Typotex Elektronikus Kiadó Kft.

Felelős vezető: Votisky Zsuzsa

Főszerkesztő: Horváth Balázs

Felelős szerkesztő: Kriványszky Emőke

Műszaki szerkesztő: Baloghné Kőszegi Tünde

A borítót tervezte: Hetsch Ferenc

Művészeti vezető: Sosity Beáta

Készült a Multiszolg Bt. nyomdájában

Felelős vezető: Kajtor Bálint

# TARTALOM

**ELŐSZÓ GYANÁNT • 8**

**BEVEZETÉS • 10**

**I. AMIKOR AZ EMBER FEJÉBE SZÁLL • 14**

ISKOLAI ÉS MUNKAHELYI ZAKLATÓK • 24

A VÉGTELEN VERSENYSZELLEM • 34

**II. AZ EGO • 42**

A NAGYOTHALLÁS • 48

A HIBÁTLANSÁG • 56

A LEBECSÜLÉS • 67

A TAGADÁS • 71

**III. A VILÁG KÖZEPE • 78**

SAJÁT KIVÁLÓSÁGUNK MÍTOSZAI • 86

A TÉRDRE ERESZKEDÉS POLITIKÁJA • 91

A SZOMSZÉDOK LENÉZÉSE • 95

A VIDÉKI ROKON NYELVJÁRÁSÁNAK KIKACAGÁSA • 102

#### **IV. A JOBB EMBEREK • 108**

AZ ERŐSEBB JOGÁN • 117

A TEHETSÉGES KISEBBSÉGEK SZÁMŰZETÉSE • 131

#### **V. A MONOPÓLIUM • 136**

AZ ERKÖLCS MONOPÓLIUMA • 138

IBÉRIA FELEMELKEDÉSE, HEVE ÉS BUKÁSA • 140

NAGY-BRITANNIA KERESKEDELMI MONOPÓLIUMAI • 143

AZ ENRON VÁLLALAT ESETE • 147

A VILÁGEGYETEM URALKODÓI • 151

DAS AUTO • 158

#### **VI. AZ ALÁZATOSSÁG KÉPESSÉGE • 162**

A SIKER BOLDOGSÁG • 165

A SIKER A HUMANIZMUSON ALAPUL • 167

A SIKER TOLERANCIA • 170

A SIKER A TUDÁS ÉRTÉKELÉSE • 174

#### **FELHASZNÁLT IRODALOM • 181**

# ELŐSZÓ GYANÁNT

Gratulálok! Könyvem negyedik, frissített kiadását tartja a kezében. A mű még mindig ijesztően aktuális, végtelen bölcsesség sugárzik belőle és igen szórakoztató. Egyáltalán nem lepett meg hazai és nemzetközi sikere. Minden valószínűség szerint tényleg ez a legjobb könyv, amelyet valaha el akart olvasni. Viszlát, szürke hétköznapi esték, hisz ez a mű alapjaiban rengeti majd meg a kultúráról és úgy általában a világról alkotott megcsontosodott nézeteit.

Én, ahogy sokan mások is, általában túlságosan nagyra tartom magamat.

Amikor tizenhat évesen közöltem a nagyapámmal, hogy elég sokat tudok az életről, szelíd lényem elváltozott, és olyan rutinosan vágott vissza, ahogy csak egy volt kereskedő, kommunista és a helsinki Anonim Alkoholisták nagyra becsült elnöke teheti: „Fiam, nem tudsz te az életről semmit.” Szibéria megtanít – vajon tényleg megtanít? Megváltoztam-e az évek során? Vajon értelmesen beszélgetek a szüleimmel? Hallgatok-e rájuk? Úgy ám. A pökhendiség minden életkorhoz passzol.

A legnehezebb szembenézni saját korlátainkkal, és különösen beismerni őket. Mások tanácsai bosszantanak minket. Kevesen akad-

nak közöttünk, akik könnyedén képesek elfogadni a különféle logikai játékok adta eredményeket saját kreativitásukról és intelligenciájukról. A visszajelzés, a kritika elfogadása idősek és fiatalok számára egyaránt problémát jelent.

A pökhendiség mindig tévedés. Hányan ítélnék meg másokat pusztán külsejük vagy más önmagában vett tulajdonságuk alapján? Hányakkal fordul elő, hogy a szakma, a végzettség vagy a státusz alapján vonnak le következtetéseket másokról; vagy netán szándékosan nem köszönnek nekik?

Noha az ember eljutott már a Holdra, és feltérképezte saját génállományát, az egymással való érintkezés formái nem feltétlen nemesedtek azóta, hogy az őskorban mamutra vadásztunk. A pökhendiség minden érzésünk közül a leghiábalóbb. A történelem rávilágít, hogy az arrogancia soha semmi mást nem eredményezett, mint háborúkat, katasztrófákat, gyűlöletet és végtelen sok bukást; nem utolsósorban éppen a pökhendi emberek számára. Ez a kötet azt igyekszik megvilágítani, miért olyan általános világunkban a pökhendi és másokat lekicsinylő viselkedés – és hogy miképpen tehetünk ellene.

Trento, 2015. november 17.

*Ari Turunen*

# BEVEZETÉS

Semmi sem olyan veszélyes az ember számára, mint ha a siker beköszöntével hatalmába keríti a pökhendiség, és azt képzelettel, felér az istenekkel.

Az i. sz. I. században egy római mérnök, Julius Sextus Frontinus megállapította, hogy a találmányok ideje már jócskán lejárt, többé semmi új és eget rengető nem várható. Annak, aki efféle véleménnyel hozakodik elő, muszáj, hogy állásfoglalásai ugyanolyan megingathatatlanok és megváltoztathatatlanok legyenek, mint a finn alapkőzet. Ha Julius élne, kétségkívül továbbra is ezt a nézetet vallaná. Elefántcsonttornyában nevetgélne a számítógépeken meg a távközlési műholdakon, és felhorkanna, ha az antibiotikumok jelentőségéről hallana a gyógyászatban.

Hányan gondoljuk Julius módjára, hogy saját ítélőképességünk mindig kiválóan működik, és soha nem lesz szükségünk arra, hogy megváltoztassuk a véleményünket? A síríg tudni fogjuk, milyen a jó ízlés, melyik a legjobb iskola a gyermekeinknek, és melyik a hitelt érdemlő politikai párt. Ezeket a gondolatokat különösen a még fogékony fiatalokkal kellemes megosztani. Más emberekben ugyanez bosszantó tulajdonság, a saját makacsságunk ezzel szemben természetesen csak „szilárd jellem”.

Ezt a kötetet is lehet pökhendinek tartani. Ki vagyok én, hogy utólag okoskodva elítéljem mások kísérleteit és tévedéseit? A pökhendiség olyan tulajdonság, amelyben időnként minden ember ludas. Pökhendiség azt állítani, hogy valaki még sohasem volt pökhendi. Ez egy olyan viselkedésminta, amelynek számos kultúra eposzai, mítoszai és tragédiái már igen korán a tudatára ébredtek.

A finn nemzeti eposz, a Kalevala harmadik éneke olyan, mintha csak akármelyik tesztoszterontól csöpögő üzleti megbeszélés vagy hot dogos bódé előtti sorban állás jelenete lenne, ahol az uralkodó és a kihívó alfahím kerül szembe egymással. A fiatal Joukahainen irigykedik Väinämöinenre, mert azt mondták, ő éneкли a legszebb énekeket, és mindenki másnál többet tud a világról. Noha a szülei óvják Joukahaint, hogy összemérje magát a nála jobbal, ő nem hallgat a tanácsra. Azt állítja, bárki másnál többet tud: „Jó tudás apám tudása, az anyámé annál is jobb, a magamét többre tartom.”

Amikor Joukahainen és Väinämöinen találkoznak, Joukahainen úgy tesz, mintha fel sem ismerné Väinämöinent. A pökhendiség tipikus tünete. Kihívja Väinämöinent, hogy mérjék össze tudásukat. Väinämöinen kérdésére, hogy mihez ért Joukahainen, az ifjú sorolni kezdi tudományát. Väinämöinen elmosolyodik, amikor Joukahainen azt állítja, hogy ott volt a világ teremtésekor. Joukahainen dühbe gurul, és párbajra hívja az öreg dalnokot. Väinämöinen igyekszik lecsillapítani az ifjút, de hiába – Joukahainen azzal fenyegetőzik, hogy a Väinämöinenhez hasonló gyávákat disznóvá dalolja, amelyet az ólba hajtának. Mindennek megvan a határa. Väinämöinent feldühíti ez a gőg, mire regölésbe kezd, és dalától „reng a föld is, tó kiárad, a rézhegyek mind remegnek, erős ormok omladoznak, sziklák kettőbe szakadnak, parti kövek elpattannak”. Az öreg beleéneкли Joukahaint a mocsárba, és a sírva kegyelemért könyörgő ifjú csak úgy menekül meg, hogy odaigéri Väinämöinennek a hűgát.

A finn mocsárvidékről származó történet azt az ősrégi mitikus sablont ismétli, amely szerint a pökhendi viselkedés mindig elnyeri



méltó büntetését. A különböző kultúrák mítoszai alapvetően tanulságos történetek az ember hiúságáról, ostobaságáról, hazug voltáról és legfőképpen pökhendiségéről. A Poszeidón tengeristent káromló Odüsszeuszról és a hatalomtól megrészegülő Oidipuszról szóló antik tragédiákban a jól ismert sablon ismétlődik. Az egészséges önbizalom könnyen beteges pökhendiséggé torzul. A siker önmagát táplálja, és sokakat elbűvöl a saját varázsuk, ami végül gyakran katasztrófához vezet. Az antik vélekedés szerint semmi sem olyan veszélyes az egyszerű ember számára, mint ha a siker beköszöntével hatalmába keríti a hübrisz, vagyis a pökhendiség, és azt képzeletben felér az istenekkel. Hübriszt jelentett, ha valaki szégyentelenül hitt önmagában, és nem törődött azzal, milyen korlátai vannak a világegyetemben, amelynek rendjéről az istenek határoznak. A hübrisz betegségében szenvedő ember azt hiszi, bármire képes. Túláradó önbizalma miatt rosszul ítéli meg a környezetét, és baklövéseket követ el. Végül Nemeszisszel, a bosszú istennőjével találja magát szembe, megérdemelten.

A pökhendiség William Shakespeare-t is foglalkoztatta, akinek számos színműve a hatalom okozta pusztítás és szenvedés tragédiája. Az egyik legismertebb darabja középpontjában egy 11. századi skót király áll, aki unokatestvérétől, Duncantól szerezte meg a trónt. A Macbeth egy hatalomtól elvakított uralkodó tragikus története. Macbeth szégyentelenül él a hatalmával, és már nem bízik senkiben. A megtorlástól való félelem újabb és újabb bűnökbe hajszoja. Végül saját alattvalói taszítják le a trónról.

Barbara Tuchman történész négy olyan viselkedést említ, amely általában váláshoz, munkahelyi elbocsátáshoz, háborúkhöz és katasztrófákhoz vezet bennünket. Az első a zsarnoki viselkedés, amelynek jellemző színtere a munkahely vagy a családi étkezőasztal. A második a mértéktelen becsvágy. A harmadik a hatalom túlburjánzásával együtt járó romlottság és hozzá nem értés, amelynek jó példája a Római Birodalom bukása. A negyedik a természetellenes önféjű-

ség: amikor az ember olyasmire törekszik, amely ellentétben áll még a saját érdekeivel is. Miért folytatunk még mindig rablóhalászatot, ha egyszer tudjuk, hogy a tonhal és a közönséges tőkehal kiveszőben vannak a világ tengereiből? Miért pusztítjuk az esőerdőket, ha egyszer ismerjük, miként hat pusztulásuk a Föld klímájára?

Ebben a kötetben olyan oldalakon lapozom fel az emberiség történelemkönyvét, amelyeken a változást valamely nevetséges csekélység idézte elő. A pökhendiség katasztrófákhoz vezető példáit keresem, olyan momentumokat, amelyek valamilyen módon megváltoztatták a világot. A félresiklott pillanat fakadhat a másik alábecsüléséből, kulturális beképzeltségéből, a monopolhelyzet kiváltotta önelégültségéből, vagy éppen abból, hogy valaki saját kiválóságának hitébe ringatta magát. A következőkben ismertetett történelmi példákban elviselhetetlenné fokozódik a feszültség, és a pökhendi tett vagy megjegyzés végül elegendőnek bizonyul ahhoz, hogy megdőntse a fennálló rendet. Forradalom tör ki, megtisztul a levegő, és ismét helyreállítják a morális rendet – mielőtt újból bekövetkezik a törés...

# I. AMIKOR AZ EMBER FEJÉBE SZÁLL

Ebből a fejezetből kiderül, miért akarta Nagy Sándor, hogy mindenki a lába elé vesse magát, hogyan született meg a fennhéjzás eredményeképpen a parlament demokratikus intézménye, és miért párbajozott húsz alkalommal Otto von Bismarck.

ISKOLAI ÉS MUNKAHELYI ZAKLATÓK  
A VÉGTELEN VERSENYSZELLEM

Amikor az embernek fejébe száll a siker, olyan kémiai folyamat játszódik le az agyban, amelynek megvan a maga drámai íve. III. Alexandrosz, azaz Nagy Sándor egész Közép-Ázsiát meghódította, és ez nyilvánvalóan túl nagy falat volt egyszerre. Már Egyiptom elfoglalása után Ámon isten fiának nyilvánította magát, és igyekezett rákényszeríteni régi harcostársait, hogy istenként imádják. Viselkedése később egyre megmagyarázhatatlanabbá vált.

A hódítók általában úgy tesznek, ahogy kedvük tartja, de sokszor minden morális gát átszakad bennük. Alexandrosz például részegen felgyújtatta Perszepoliszt, a perzsa fővárost, és megölte legfőbb emberét, Kleitoszt, mert az túlzásba vitte apja, Philipposz dicsőítését. A nagy hadvezér kezdett allergiás lenni mindenféle összehasonlításra és kritikára.

Kleitoszéhoz hasonló módon végződött Kalliszthenésznek, Alexandrosz udvari történetírójának a sorsa is. Amikor Alexandrosz megpróbálta bevezetni a perzsa királyok üdvözlési formáját, a *proszkúnésizst*, végleg meggyőzte az embereit arról, hogy túl magasan hordja az orrát. Alexandrosz makedón és görög katonái ellenszenvvel viseltettek a király előtti mély meghajlás iránt, amely az említett üdvözlés részét képezte, mivel ők csakis az istenek előtt szoktak így leborulni. Kalliszthenész nem volt hajlandó istenek módjára üdvözölni Alexandroszt.

Vannak, akik az istenekkel egy szintre, sőt akár azok fölé helyezik magukat. John Lennon 1966-ban, népszerűsége csúcán közölte, hogy

a kereszténység el fog tűnni. A kereszténység szertefoszlik, összeomlik. „Igazam van”, hirdette ki, és azzal folytatta, hogy később majd a világ is belátja, hogy az állítása megalapozott volt. Kinyilatkoztatását legendássá vált mondatával zárta: „Ma népszerűbbek vagyunk, mint Jézus.” Az amerikai rádióállomások ezt követően bojkottálni kezdték a Beatles albumait, és lemezegetéseket szerveztek. Özönlöttek az életveszélyes fenyegetések. Lennon bocsánatot kért, de ez nem rekesztette be a gyűlölködő levelek áradatát. Bostoni koncertjén több mint négyszáz rendőrnek és biztonsági embernek kellett megvédenie a bandatagokat.

Lennon kedvelte az iróniát, de a Beatles Isten feletti népszerűségéről tett kijelentése jól példázza az arányérzék azon hiányát, amely a sikerrel sokszor együtt jár. Olyankor gyakran tücsköt-bogarat összehord az ember. A siker bárkinek a fejébe szállhat. Négy korsó sör után a finn szerkesztő is elismerte, hogy néhány könyvsikert követően egy sor hibás kiadási döntést hozott.

A jelenségnek megvan a maga külön elnevezése: *győzelmi kór*. Első alkalommal a második világháborúban használták a terminust. A japánok kórossá váló győzelmi mámorának előzménye Kína 1937-es legyőzése volt. A diadaltól megrészegülve 1941-ben megtámadták az amerikai haditengerészeti támaszpontot, Pearl Harbort. Ezt követően a japánok sorra nyerték a csendes-óceániai és délkelet-ázsiai csatákat a szövetségesek ellen. A győzelmek arra biztatták a japánokat, hogy további területekre terjesszék ki a fennhatóságukat, ami kezdte észrevehetően megterhelni az ellátórendszert. A kór az 1942-es Midway-szigeteki csatában tetőzött, amelyben Japán súlyos vereséggel fizetett elvakult túlterjeszkedéséért.

A sikert sokszor nehéz lelkileg elviselni, amit jól mutat Nagy Sándor megalomániája. A kórképhez tartozik a páciens saját jelentőségébe vetett nagyzó hite, és az a nézete, hogy csakis a fontos emberek értik meg az általa képviselt zsenialitást. Minden egyes új

kontaktus teher a páciens számára, amíg az ellenkezője ki nem derül. Galileo Galilei korántsem volt a tudománynak az a mártírja, ahogyan a történelem emlékszik rá. Türelmetlen volt, és nem bírta elviselni maga körül az ostobaságot. A pápa azért haragudott meg rá, mert azt hitte, hogy Galilei a Naprendszer tárgyaló könyvének Simplicus nevű alakjával őrá célozott. Simplicus gyermeki kérdéseket tesz fel a műben, amelyekre Galilei atyaián válaszol. Ludwig Wittgenstein osztrák filozófus elviselhetetlennek tartotta a bécsi kollégákkal való eszmecserét, mivel szerinte közönségesek voltak, és ízléstelenül öltözködtek. Wittgenstein dühbe gurult, és gyakran még kiabált is, ha ostobának talált másokat. Az 1950. évi irodalmi Nobel-díj nyertese, Bertrand Russell egy alkalommal azt mondta a szeretőjének, hogy ha hétköznapi emberekkel társalog, úgy érzi, mintha „csecsemőnyelven” beszélne. Murray Gell-Mann amerikai fizikus, az anyag elemi részecskéinek, azaz a kvarkoknak a felfedezője 1969-ben kapta meg a fizikai Nobel-díjat. „Ha távolabb láttam a többieknél, az csak amiatt volt, hogy törpék vetek körül” – állapította meg a rá jellemző szerénységgel.

Azt mondják, a sznob szégyelli anyja szegénységét. Hajdanán a brit egyetemeken a nem nemesi származású diákok neve mellé a *s(ine) nob(ilitate)*, „nem előkelő” bejegyzést tették, valószínűleg innen ered a sznob kifejezés. Amikor a 19. században csökkent az angol királyi család hatalma, a zakóba öltözött sznobok továbbra is utánozni akarták az udvari életet, hogy elkülönüljenek az átlagemberektől. A pökhendiség gyakran a társadalmi létrán felkapaszkodott emberek módszere arra, hogy gyökeret eresszenek új környezetükben. Olyankor megfélemedeznek arról, milyen szerepet játszott sikerükben a szerencse. Hajlamosak megfélemedezni a régi barátokról és szűkebb hazájukról is. A hála eltűnik, akár a könnyek az esőben. Olyankor a felsőbb osztálybeliek viselkedésének legrosszabb vonásait kezdik utánozni.

Az izléstelen követelések tipikus jellemzői annak, hogy a siker az ember fejébe szállt. Jól mutatják ezt a fantáziadúsabbnál fantáziadúsabb zenekari riderek. Az elképesztő koncertfeltételek korszakát a híres Van Halen rockzenekar indította el. Amikor már eléggé sikeresek voltak, egy nagy tál M&M's csokigolyót kértek a backstage-be, de azt kikötötték, hogy az összes barna színűt távolítsák el közülük. A szerződésben még kifejtették, hogy a színpad területén egyetlen barna golyócska sem lehet, különben fennáll a veszély, hogy lemondják a fellépést. Barry Manilow amerikai énekes-dalszerző pedig azt követelte, hogy a szobahőmérséklet állandóan pontosan tizennyolc fok legyen.

Mariah Carey, a legnagyobb primadonna időnként nyuszikat és kiscicákat is követel az öltözőjébe, de állandó igényei közé tartozik a hajlítható szívószálakkal szervírozott Evian ásványvíz és a Cristal pezsgő, valamint egy személyi asszisztens, aki mindenben a rendelkezésre áll. Az asszisztens feladatai közé tartozik például, hogy a Carey által elragott rágógumikat a szemetesbe dobja. Kínai turnéját Carey négy autóval járta végig, amelyekbe 60 bőröndöt és 350 pár cipőt tuszoltak. Egyszer húsz alkalmazottját küldte el, hogy alakítsák át egy lemezbolt vécéjének berendezését, mielőtt odamegy autogramot osztani – biztosítani kellett például, hogy a vécépapír az általa kívánt rózsaszín legyen.

A szórakoztatóipari riderek nem sokat ártnak a Földnek. Jóval veszélyesebb, ha a vezetőknek száll a fejébe a siker, mert az ő igényeik listája pusztítóbb, mint a popdíváké. Rendszeres időközönként felbukkan egy-egy hatalmas egójú fazon, aki mások helyett akar dönteni a világ dolgairól. Gyakran egyenesen Isten utasítja emberünket, hogy valami jelentős dolgot vigyen véghez. 1811-ben Napóleon a következő megállapítást tette egy bajor tábornoknak: „Még három év, és én leszek a világ ura.”

Robert E. Kaplan szerint a Napóleonhoz hasonló hatalomittas vezetők vakfoltjai közé tartozik a csillapíthatatlan becsvágy, a lehetetlen

célok kitűzésének gyakorlata, a munkamánia és a saját hozzáértésük kiemelésének igénye, amelyet a külső túlhangsúlyozásával támogatnak meg. Az ilyen ember eltúlozza saját értékét, pökhendi, mások felett gyámkodik, és kényszeresen egy kézben tartja a feladatokat ahelyett, hogy delegálná azokat. A lekötelezettek hálájára épít, mások eredményeiből szerzi a dicsőségét, de a többieket vádolja a hibáiért. Aránytalanul sokat törődik a nyilvánossággal, és bálványozza a siker anyagi jeleit. Felbőszítik a kritikák, képtelen beismerni a hibáit és a gyengeségeit.

Efféle egocentrikus emberekkel találkozni gyakran igen megterhelő. Hízelegni kell nekik, mert a hallgatást kritikaként értelmezhetik. Philodémosz antik filozófus szerint a pökhendi ember egyfolytában elért eredményei és képességei miatt aggódik. Azt képzelheti, hogy fontosabb a többi embernél, ha olyasmit tesz, ami véleménye szerint jelentős. Netán csak meg van győződve arról, hogy képességei garantálják az eljövendő sikert. Philodémosz szerint különösen elítélendő, hogy az ilyen emberek aszerint határozzák meg a többieket, ahogy ők saját magukat látják. Mivel a pökhendi embernek nincs kedve együttműködni, és nem akar tanácsot kérni, egyedül viseli a vállalkozások és feladatok terhét, végül pedig ritkán képes megvalósítani azokat.

Philodémosz folytatja a pökhendiség elemzését: a pökhendi ember túlzottan nagyra értékeli saját nemességét. Mivel az ilyen egyén szigorú hierarchikus rendben és egyoldalúan kezel másokat, a személyes kapcsolatait sem tartja tiszteletben, és folytonosan kikezdi saját közössége szerkezetét. Baráti viszonyaiban ritkán viselkedik egyenrangú, civilizált és megfontolt fél módjára. Általában nem hajlandó beismerni a gyengeségeit, nem szívesen kér bocsánatot. Arra is képtelen, hogy hálát mutasson mások felé, mert meggyőződése szerint a háláját már azzal kifejezte, hogy elfogadta a többieket. Lenézi a filozófusokat, mert azt hiszi, hogy semmit sem tudnak tanítani neki. Philodémosz szerint a pökhendi ember végül eszt veszti, mert hatalmas kockázatokat vállal, amelyek rengeteg energiát és pénzt emésztenek fel.